

Protest mladé inteligence

Velectění pánové! Mezi svolavateli dnešní této schůze mladé inteligence jsme také literáti, spisovatelé.

Chci jako spisovatel vyložit, jak přicházejí do politické schůze literáti, jak souvisí nutně a logicky literatura s politikou.

Dříve byl literát něco jako komorník, šašek, šprýmař mocných pánů. Pracoval jen k jednomu účínu, jen jej chtěl vzbudit: rozkoš — tedy pouhý egoismus. Měl příjemně podrážditi a polehtat nudící se panstvo. Literatura byla zvláštní řemeslo jako řezba luxuriosních předmětů. Literatura byla zvláštní hbitost a obratnost, které se učil spisovatel jako provazolezečtvi. Žádala se od něho jen hbitost a elegantnost řemesla. Býti příjemnou, byl jediný cíl literatury.

V těchto dobách a společnostech absolutistických byl umělec pouhým příživníkem, neužitečným a trpným parazitem. Umění bylo luxus privilegovaných.

To byla doba umění pro umění.

Jinak je tomu dnes.

Umělec nechce být pouze trpným, on chce být bojovným, činným činitelem života. Nazírá jinak, vážněji, hlouběji na úkol svůj.

A k tomu, pánové, byl přiveden sám ze sebe, z důvodů literárních a estetických. Chce buditi hlubší a mocnější dojmy, než je rozkoš a hravost. Chce silnější a mohutnější umění. A proto obrací se od egoismu k altruismu, od rozkoše k spravedlnosti, v níž jsou hrůza a soucit, tyto nejsilnější city.

My literáti tedy, kteří k vám přicházíme, nepřicházíme z koketnosti.

Je hluboká vnitřní souvislost, logická spojitost mezi novým uměním a otázkou sociální. Vidíte ji jasně v jiných zemích, v Německu třeba, kde známý dramatik Hauptmann je básník socialistický.

My tedy právě jako umělci bojujeme proti egoismu a snažíme se, aby více spravedlnosti bylo přivedeno na svět.

Zasláno

Ke sporu p. P. Sig. Boušky s *Rozhledy* jsem nucen prohlásiti:

1. Pan učitel Černý líčí písemný styk p. P. Sig. Boušky se mnou tak, jako by mu běželo o *captatio benevolentiae* pro sbírku jeho „Pietas“. Prohlašuju zcela rozhodně, že je to klep. Pan P. Bouška nenavazoval u mne „před vydáním své sbírky žádného účelného styku“. Pravda je, že mi p. P. Bouška psal *rokskoro* před vydáním své knihy, ale nijak v zájmu *osobním*, nýbrž *věcném*. Od té doby vyměnili jsme několik listů, ale obsahem jich je jen diskuse o některých otázkách poetiky, literatury, mystiky atd. Pan P. Bouška znal můj zájem o poesii náboženskou a speciálně katolickou ze starých „*Liter. listů*“, z článku o p. Dvořákově sbírce [„Stínem k úsvitu“] (1892), věděl, že o otázkách těch psal jsem dříve, než se stalo módou — je v tom něco zlého, že mi poslal rukopis řady básní, jež tvoří „Pietas“, a ptal se po mém soudě?

Já odpověděl mu v listě v jádře totéž, co jsem pak napsal do „*Lit. listů*“ veřejně.¹ Co je zde nesprávného? Každý, kdo onen referát četl, ví, že není žádnou hymnou, že daleko více než literární osobností p. P. Boušky a jeho knihou zanáším se tam problémem katolické poesie a stylu jejího. Ví také, jaké restriktce tam činím, jak se stavím k baroku katolickému (jesuitismu uměleckému), jak k primitivismu (umění františkánskému) atd. — slovem ví, že můj článek je *věcný obzor otázek literárních a uměleckých*, ale žádná *osobní panegyrika*.

Pan učitel je vůbec výborným příkladem inkvizitorství — liberálního a také diplomacie — liberální. Vini p. P. Boušku z diplomacie a sám ji provádí, jak ukazuje velice obnošený již strategický manévr, jimž mne chce patrně popudit proti p. Bouškoví. Ale nač to všechno, pro bohy? Vždyť já nejsem ani spojenec, ani stoupenec, ani přítel P. Boušky ani klerikálů — jsem pouhý nepatrný literární psycholog a kritik, docela nevlivný a nepopulární kritik k tomu, jehož souhlas nebo nesouhlas pp. autorům a nakladatelům je venkoncem lhostejný. Ne, p. učitel, musím se tomu smát. Ne, já docela nejsem z těch kritických model, z těch nabobů kritiky, z těch bankéřů, kteří dělají kursy veřejného mínění a u nichž antichambrují literární

1 - [Viz Kritické projevy 1, str. 63—76].

2 - [Viz zde str. 215—229].

šplhavečkové. Kdyby byl chudák P. Bouška pomýšlel na něco takového, jistě by býval nešel ke mně. Tolik zdravého instinktu má každé literární dítě.

Můj poměr k P. Bouškovi nebo k jinému katolíku je velmi prostý. Miluju duševní typičnost všude, a takový dominikán z XIII. století je mi tisíckrát milejší, než nějaké liberální *mixtum compositum neutrale*. Vřelý zapálený katolík je mi milejší, než indiferentní diletant. Od tohoto se nemohu ničemu naučit, od onoho ano. S druhým není o čem mluvit, s prvním ano — a v tom si nedám bránit žádným liberálním — inkvizitorem.

2. V dodatku k listu p. Černého mluví p. Krejčí mimo jiné i o mně jako (ta duchaplnost!) „tělesném dodavateli klepů“ p. Bouškovi.

Jedná se tu o větu, již citoval z mého listu v květnovém čísle „Nového života“. Větu tu napsal jsem p. P. Bouškovi *loni na jaře* v době polemik o „caritativní“ feuilleton „Rozhledů“. *Věta ta není žádný klep* — nýbrž pravda: já skutečně viděl tehdy v zřejmém a nepopíratelném uhnutí „Rozhledů“ kariérnictví a napsal jsem to také zcela otevřeně v odpovědi své p. Krejčímu do „České stráže“ z 16. května 1896.¹ Nebylo k jich kroku žádných motivů vnitřních — nezbyvalo mi než vykládat je literární diplomacii. (Věděl jsem, že „Rozhledy“ mají zadáno u Akademie o podporu na kritickou knihovnu — to ovšem není nic zlého, ale zlé je měnit kvůli tomu barvu a zapírat minulost.) Napsal jsem tuto domněnku svou P. Bouškovi, když se mne tázal v listě po „pravé příčině všeho“ (doslova), po tom, jak si vykládám počínání „Rozhledů“. *To bylo, opakuj, v květnu 1896.*

Přednáška P. Boušky v Polici konala se 15. ledna 1897. *Nezvěděl jsem o ní vůbec, až čtyři měsíce potom dočetl jsem se o ní z polemiky. Nevěděl jsem, že p. Bouška mne chce citovat* — nezádal mne za svolení k tomu, neoznámil mi to ani ex post, až když vypukla polemika. Kdyby však mne byl o tom dříve zpravil, *byl bych mu poradil, aby tak nečinil*. Neboť situace v lednu 1897 byla jiná než v květnu 1896. „Rozhledy“ podporu Akademie, s různými klausulemi ostatně nabízenou, pokud vím, nepřijaly a „Kritickou knihovnu“ pod vliv její nepostavily. „Rozhledy“ změnily směr, o tom nemůže žádný pozorovatel pochybovat, ústupkují, ale vykládám si to dnes *ohledem na obecnost a panující módu a ne politikou akademickou.*

To je tedy všechno. Jak vidět, nelze naprosto mluvit o klepech, a já p. Krejčímu s plným důrazem vracím jeho urážku. Pan Krejčí má ostatně nejméně práva kárat někoho z klepaření, on, který napsal nedávno v „Rozhledech“ *perfidní lež*, jako by kritická kampaň r. 1893 v „Lit. listech“ vedená a boj jich s „Lumírem“ měly *motivы osobní* — lež, proti níž protestuju teprve nyní (dověděl jsem se o ní, poněvadž nemívám často chuti mařit čas v kavárně četbou časopisů, teprv nedávno), ale stejně důrazně jako pan Arnošt Procházka.

Praha, 2. července 1897.

1 - [Viz zde str. 157—163].

Zasláno

Poslední slovo pp. F. V. Krejčímu a J. Pelclovi

1. P. Krejčí prohlašuje mne v 21. čísle Rozhledů za člověka, jenž jako *krajní ústupkář starým „provždy“ ztratil právo* posuzovati poměr náš (rozuměj Rozhledů) k starší literatuře.“ — A moje vina, jež mne odsuzuje k takovému *věčnému mlčení?* Slyšte ji v ironicky bodavém a vražedném stylu p. Krejčího: „*My nešli*, p. Šaldo, k „*Schulzům a Zákrejsům*“ (tak jste ještě před čtvrt rokem užíval těchto jmen v příslovečném smyslu k označení mělkosti a povrchnosti v kritice), my nepíšeme ve Zlaté Praze *články s potměšilými pointami proti soudruhům v mladé kritice* a to ještě k tomu v témž čísle (slyšte!), kde kresbou Švabinského je potupena všechna mladá kritika, která kdy zavadila o p. Vrchlického, tedy i Vy i p. Boh. Ptáčník, Pavel Kunz a my ostatní. *Takového ústupku starým my jsme se posud nedopustili.* . . .

To je velikolepá obžaloba, hodná velkoinkvizitora, ctný mistře, a jesuitičtější a perfidnější než v nejstrašnějších legendách jesuitských! Takovou by nesvedl ani nejjesuitičtější katolík, proti nimž od věkopamátného momentu, kdy jste byl bit v *Novém Životě*, hlásáte boj, boj, strašný boj, nejstrašnější, jehož jste schopen. (Třes se, Vatikáne!)

O nějaké těžké, tmavé zločiny tu jde patrně, myslí čtenář. Musí se i Krejčímu hnusit, když o nich jen něco strašného napovídá. Někaké spiknutí a dohodnutí se Švabinským patrně, nějaká zrada, přeběhnutí, výpad do zad přátelům. Tajné úmluvy se Zákrejem a Schulzem . . . pěkný darebák je ten Šalda, myslí si čtenář, a k tomu hrál vždycky Jakobína. Ale ti bývají nejhorší . . .

Nuže, oč jde?

— O článku kritický, dva sloupce tuším veliký, který jsem napsal asi před dvěma měsíci do Zlaté Prahy¹ — o Vrchlickém? — — — ne — — — o F. X. Svobodovi, podepsal svým jménem (F. X. Š.) a v němž jsem *skoro doslova opakoval* o Svobodovi, co jsem napsal v posledních letech o něm — — — do *Literárních listů a Rozhledů!* Vice tam nebylo, než nejtěsnější parafráze a resumé starých mých úvah a soudů.

1 - [Viz zde str. 268—271].